

Az én édesanyám.

Írta: NÓGRÁD Y LÁSZLÓ.

Ez borzasztó délután volt, augusztus tizennyolcadika. Le- nyugodott már a nap és nem tudtuk, hogy a mi eperfás kis udvarunkon valakinek ez az utolsó napnyugta: az apánknak.

Négy gyermek hancúrozott kint jókedvűen, lesve az el- elsuhanó denevéreket, mikor anyánk beszólított engem, a leg- idősebbet. Reszketett a hangja és ilyen bánatosnak még soha- sem láttam. Mert mindig vidám volt az én édesanyám. Még akkor' sem tudott haragudni, mikor haragudott és mikor mi láttuk, mindig mosolygott a szeme, mosolygott az arca.

Bent utolsó tusáját vívta a halállal édesapám. Látott és megismert, de már szólni nem tudott. Csak nézett-nézett rám és én fogtam a kezét. Két könny csepp buggyant ki a szemén, mikor örökre lezáródott.

Nem láttam soha sírni apámat s akkor nagyon megijedtem: az arcán végig gördülő két könny megérettette velem a nagy szerencsétlenséget, a halált.

Négy kis árva maradt örökségként szegény anyámra, a legidősebb én voltam, tizenhárom éves. És a négy árva mellé más teher is maradt. És anyám mégse roskadt össze. Akkor még nem, csak később csodálkoztam, hogy bírt el annyi bá- natot, annyi gondot.

Erős lelkű volt az én édesanyám!

*

A szomorú vakáció után negyedik gimnáziumba mentem volna, de nem volt erre pénz. A nagyanyám adott tanácsot. Azt mondta: eleget tanultam már arra, hogy paraszt gyereke- ket betűre tanítsak, hát jó leszek segédtanítónak. Elvitt magá- val. Messze lakott, szép Palóccország másik szegletében. Három nap is mentünk, míg új pályám helyére értünk.

Keserves élet szakadt rám, be sokat szenvedtem, hisz magam is gyermek voltam még és haza sírt a szívem, az édesanyámhoz. De hogy menjek, mikor ő azt mondta: tarts ki, mert ennek így kell lenni!

Álltam a fájdalmat, küzködtem, míg bírtam, de aztán megszöktem. Engedetlen, szófogadatlan gyermek voltam én!

Nem mentem nagyanyámhoz. Nagy, csontos, kemény öregasszony volt, félttem tőle. Tanító özvegye volt, mint én tanító árvája, ezért a szégyenért jaj lett volna nekem. És hogy menjek haza is? Mit szól majd az édesanyám?

Nem, nem megyek haza sem, el fogok pusztulni, csúf dolgot műveltem. Világgá indultam, csak mentem erre-arra. Kóborlóvá lettem, kazlakban, bokor alatt háltam. Leesett a hó is, félttem a kutyáktól, de még jobban a farkasoktól. Egy jó lelkű ember felvett a kocsijára. Hazamentem.

– Üss agyon, édesanyám, mondtam, mikor eléje álltam, üss agyon, megérdemlem.

És nem vert meg, de a szívére ölelt anyám. És akkor éreztem, nem vagyok én mégsem mindenkitől elhagyatott árva. Megértőszívű volt az én édesanyám!

*

A következő évben elmentem Losoncra, a nagy iskolába. Velem jött anyám is. Kis faluhoz szokott már ő, nagyon nagy városnak látszott Losonc. Itt senki sem ismerte, fájt hogy észre se vették, nem is kérdezték, miért hordja a gyászt arcán, ruháján. Meg-megrándult szája, de azért biztatva mondta:

– Jó lesz neked ebben a nagy városban tanulni, fiam. Így kell annak lenni!

Magát biztatgatta, mert fájt a szíve és egészen megfélekedett arról, hogy az én tanulásom nem tőlem függ, nem is tőle, hanem az arravaló pénztől.

Csak akkor jutott az eszébe, mikor a nagy emeletes iskola elé értünk. Megijedt szegény anyám.

– Jaj, fiam, nagy pénz kell ide, s félig szóval, félig sírva mondta: ugyan hogy bírta fizetni édesapád.

Reménytelen szomorúsággal néztünk egymásra s tétovázva, szóltanul mentünk tovább, el ... el a nagy iskolától.

És akkor megfogta karomat valaki: Ambrus tanár úr. Nagy tudós volt, az akadémia levelező tagja, de nagyobb a szíve.

– Hát te, kis füzethordóm, mért mulasztottál egy évet, csattant rám a hangja, de a szívével nézett s nem is kellett felelnem, mindent megértett az anya könnyéből.

Ambrus tanár úr lett az én pártfogóm. Legyen emléke áldott sokszor!

Mikor elváltam anyámtól, reszkető ajakkal, de keményen mondta:

– Aztán megbecsüld magad, nehogy érdemtelen légy a jóakaratra.

Így szólt és nem sírt, mikor elbúcsúzott tőlem, mert okosan szeretett engem az édesanyám.

*

Leszakadt már a hó és bizony kemény idők jártak. Végig-végig sepert a tót hegyek szele s didergett az, akinek csak olyan télikabátja volt, mint nekem. De nem panaszkodtam, hogy nincs, nem irigyeltem mástól. Ha fáztam, ha éheztem, csak anyámra kellett gondolnom s a három testvéremre, mindjárt elfelejtettem minden egyebet, csak azt nem, amit anyám mondott: aztán megbecsüld magad! Mégis lett nekem kabátom. Anyám küldte postán. A maga ünneplő kabátjából csinálta. Tudtam ezt és a szívem majd megszakadt, hogy most ő maradt kabát nélkül szegény.

Különös színe volt a kabátnak és miatta Kék rókának csúfoltak s nevetve mutogattak rám a gyerekek. Fájt, nagyon fájt, és még most is fáj, hogy csúfolnak, hogy az anyám ünneplő kabátját, a keze munkáját, hogy azt a kabátot, amit nem is a kezével, a szívével varrt, így meggúnyolják, de eltűrtem. Nem bántottam egyiket sem, pedig keménykötésű gyerek voltam, erősebb bármelyiknél. Vigasztalódva gondoltam arra, hogy csak nekem van ilyen jó édesanyám.

Önzetlen szíví volt az én édesanyám!

*

Elértem a hatodik osztályt, be is fejeztem és jeles diák voltam. Akkor elhatároztam, hogy nagy örömet szerzek anyámnak: kispapnak megyek. Sohasem mondta anyám, hogy pap legyek, de tudtam, ez a kedves gondolata. Hát az leszek. Mikor megmondtam, sírt örömeiben. És mintha menyasszony lettem volna, úgy ellátott mindennel. Mennyit fáradt, mennyit dolgozott, költött, adósságba verte magát, szépen kistaffirozott, hogy ne legyek a többi között utolsó.

Ez a nyár volt az ő legboldogabb nyara s mily büszkén mondta: kispapnak megy Rozsnyóra a fiam, pap lesz belőle.

Szegény anyám, szegény anyám!..... Nem sokáig tartott az öröme. Ki sem fizette még a miattam, csinált adósságát, nem is látott még választott pályám szép új ruhájában, már is vége szakadt álmának. Nem kértem tanácsát, beleegyezését, csak megírtam, hogy ott hagytam Rozsnyót. Így széttéptem álmát, így meghíúsítottam örömét! Kopott diák lettem megint s mentem bizonytalan álmok ködében bizonytalan jövő felé, mint hajótörött, azt se tudva, hol találok partot....

Jobban szerettem magam, mint anyámat, de ő jobban szeretett engem, mint önmagát. Mikor sokára megint találkoztunk, egy szóval se tett szemrehányást. Csak ennyit mondott szelíden: Most már aztán vigyázz, fiam.

Megbocsátó szívú volt az én édesanyám!

*

Év múlt év után, sok év múlt el, már célt ért a kopott diák. Bizony, sokan elmaradtak mellőlem, kidültek fáradtan, meghasonlottan, reménytelen lélekkel. Nem bírták. Én bírtam! Abbahagyták a küzködést. Én nem! Talán ők nem hallották azt az anyai szót, amit én: mostmár aztán vigyázz, fiam! Én hallottam és mikor már azt hittem, tovább nem bírom, talpraállított az anyám szava. Vágyam elértem, szép harc volt, nehéz, de győztem, nemcsak így-úgy, szépen! És a mindennapi kenyérhez dicsőséget, hírt is akartam szerezni: írtam. Sokat, sokfélét. Könyvek jelentek meg tőlem. És e mohó vágyban nem értem rá haza látogatni. Fontosabbnak találtam megint magam: hálátlan lettem. Hiú ábrándok papja lettem.

Az anyai szem mindent lát, a messzeségbe is lát, ahova emberi szem nem lát, oda is lát... Az anya a szívével lát... És az anyám mégsem írt egy panaszos szót sem,. Pedig tudom, sok sóhaja, sok könnye hullott e miatt.

... Már karácsonyfát is gyűjhattam az első gyermekemnek ... és akkor ajándékot küldött a nagymama az unokának, de nekem is ... Nekem is, ezzel az írással: „Mikor még nagyon kicsi voltál, egy ilyen állatot vettem neked karácsonyra. Nagyon szeretted vele játszani, ez lett a legkedvesebb játékod, Most öreg koromban eszembe jutott, hogy örültél akkor neki, hogy szeretted. És megint megvettem neked, hiszen kedves gyermekem vagy te most is és nagyon szeretlek én most is...”

És az akkor küldött karácsonyi ajándék, a zsiráf megvan, most is megvan, tündöklő emléke az anyai szeretetnek.

Ilyen nemesszívű volt az én édesanyám!

*

Megint múltak az évek, elérkeztünk a karácsonyfa gyűjtésig, mely édesanyámnak az utolsó volt. Öreg, öreg volt már. Arcán a ráncok barázdái hosszú évek örömeinek, gyászának, gondjának sírjai. S e temető fölött két megtört szemében csak a szeretet melege volt még a régi. Mint két hullámtalan tó hal-kan fénylett felém mélységes csendjében. Tudtam, ez az örök-alkony búcsúja, ő is tudta.

– Híszel Istenben? kérdezte elgondolkozva.

... És ha nem is hittem volna, most megtanít hinni. Abban, akiben Ő hitt, bízott s Akinek színe előtt találkozni fogunk egykor megint.

Ez volt utolsó tanítása.

És elment, de nekem olyan, mintha még most is élne az édesanyám ...